

- розробка регіональних програм підготовки фахівців у сфері позашкільної освіти із застосуванням сучасних інформаційних технологій у навчальному процесі;
- модернізація змісту післядипломної освіти щодо розробки багатоваріантних програм підвищення кваліфікації управлінців та педагогічних працівників.

Важливим аспектом формування зваженої кадрової політики у галузі позашкільної освіти є підвищення престижності професії працівників позашкільних навчальних закладів та фінансове вирівнювання оплати праці педагогів загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів. Для цього необхідно розробити механізми вдосконалення структури оплати праці педагогічних працівників, створити систему дієвих матеріальних, моральних, психологічних стимулів їх творчого зростання.

До подальших напрямів дослідження цієї проблеми відносимо комплекс питань, пов'язаних з удосконаленням політики держави щодо кадрового забезпечення позашкільної освіти, що має обов'язково передбачати вжиття низки заходів, спрямованих на впровадження управлінської етики та підвищення адміністративної культури державних службовців - керівників освіти.

Список використаних джерел

1. Про позашкільну освіту : Закон України від 22 черв. 2000 р. № 1841-III. - Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
2. Егорова А. В. Об опыте работы с педагогическими кадрами заведений дополнительного образования детей в Ростовской области / А. В. Егорова // Внешкольник. - 1998. - № 7-8. - С. 31-32.
3. Калиш И. В. Организационно-педагогические условия повышения квалификации педагога дополнительного образования : автореф. дис. ... канд. пед. наук / Калиш И. В. - М., 2000. - 22 с.
4. Підвищення кваліфікації педагогічних кадрів як система / С. В. Крисюк // Педагогіка і психологія. - 1995. - № 2. - С. 37-47.
5. Сущенко Т. И. Основы внешкольной педагогики : пособие классных руководителей, педагогов внешкольных учреждений / Т. И. Сущенко. - Минск : Белорус. наука, 2000. - 221 с.
6. Щетинский А. И. Теория и практика развития творческого потенциала педагога в условиях мониторинга качества дополнительного образования детей / А. И. Щетинский. - Казань : [б. и.], 1998. - 43 с.
7. Про затвердження змін до Переліку напрямів спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями : Наказ МОН України від 16 черв. 2005 р. № 363. - Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua>.
8. Про підготовку фахівців з вищою освітою за спеціальністю "позашкільна освіта" : Наказ МОН України від 19 трав. 2010 р. № 1/9-351. - Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua>.
9. Про вищу освіту : Закон України від 17 січ. 2002 р. № 2984-III. - Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua>
10. Лобанов А. С. Формування системного мислення як найважливіше завдання вузу / А. С. Лобанов // НТІ. - 2001. - Сер. I. - № 1. - С. 18-21.
11. Акофф Р. Акофф о менеджменте / Р. Акофф. - СПб. : Питер, 2002. - 448 с.

УДК 351.82:338.43(438):477

Фролов А.Ю.,

аспірант кафедри національної безпеки НАДУ

Специфика институционализации государственного регулирования обеспечения продовольством населения Польши: опыт для Украины

Проведено аналіз інституціоналізації державного регулювання забезпечення продовольством населення Республіки Польща та визначено можливості застосування такого досвіду для України.

Ключові слова: інституціоналізація, державне регулювання, забезпечення продовольством, агропромислове виробництво, сільське господарство.

Фролов А.Ю. Специфика институционализации государственного регулирования обеспечения продовольствием населения Польши: опыт для Украины

Проведен анализ институционализации государственного регулирования обеспечения продовольствием населения Республики Польша и определены возможности применения такого опыта в Украине.

Ключевые слова: институционализация, государственное регулирование, обеспечение продовольствием, агропромышленное производство, сельское хозяйство.

Frolov A.Yu. Specificity of the institutionalization of government regulation of food security of the population of Poland: experience for Ukraine

The analysis of the institutionalization of government regulation of food security of the population of Poland and identified the possibility of such an experience for Ukraine.

Key words: institutionalization, government regulation, food security, agricultural production and agriculture.

Постановка проблеми. На сучасному етапі глобалізації та євроінтеграційної орієнтації нашої країни питання державного регулювання сфери забезпечення населення продовольством потребують особливого вивчення. Проблеми розвитку сільського господарства, актуальні тенденції цінової світової кон'юнктури на продовольчі ресурси, недостатня увага держави до проблем аграрної галузі створюють передумови для виникнення кризових явищ у забезпеченні населення продуктами харчування.

Досвід країн, прийнятих до ЄС у 2004 р., зокрема Польщі, показав, що у цілому їх аграрний сектор виграв від приєднання до європейської спільноти та ринку, що стане спонукальним мотивом для подальшої структурної перебудови аграрних секторів цих країн. Водночас під впливом євроінтеграційних процесів можна очікувати другу хвилю аграрної трансформації у транзитивних країнах Центральної та Східної Європи [5, с. 202].

Україна має бути готова до трансформацій в аграрному секторі. Але виникає запитання з приводу того, чи не завдадуть такі трансформаційні процеси шкоди українцям у забезпеченні власних потреб у продовольстві в необхідних обсягах, асортименті та якості, адже поширеними є песимістичні прогнози експертів щодо перспектив розвитку сільського господарства України в контексті її євроінтеграційних зусиль.

Досвід Польщі Україні доцільно вивчати як країни, близької до неї географічно та економічно. Як східний сусід Польщі Україна є винятково вигідним потенційним партнером для економічного співробітництва. Хоча членство Польщі в Європейському Союзі нетривале, проте вже минув певний час та відбулися зміни в економіці й аграрному секторі зокрема, які дають змогу проаналізувати минулий та сучасний його стан і розробити прогнози співробітництва саме України із ЄС.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Напередодні приєднання Польщі до Європейського Союзу вчені досить уважно вивчали перспективи розвитку сільського господарства після набуття країною статусу повноправного члена ЄС. На це вказують численні теоретичні дослідження та узагальнення як українських, так і зарубіжних вчених, зокрема праці С.Бочарова, Л.Грекова, О.Гуцаленко, О.Коника, А.Кузьміна, Ю.Лопатинського, А.Мартина, А.Мірошниченко, А.Юрченко та ін. Однак поза увагою вчених залишилися питання специфіки інституціоналізації державного регулювання забезпечення продовольством населення Республіки Польща, що є корисним для України.

Метою статті є аналіз специфіки інституціоналізації державного регулювання забезпечення продовольством населення Польщі та визначення можливостей застосування такого досвіду в Україні.

Виклад основного матеріалу. Сільське господарство Республіки Польща є головною ланкою у сфері забезпечення потреб населення у продовольстві та відіграє надзвичайно важливу роль у соціально-економічному й політичному житті польської держави. На сільське господарство припадає близько 4,5% від ВВП, а зайнято в цьому секторі 17,4% активного населення країни [4]. Водночас сільське господарство є своєрідним фундаментом для багатьох інших галузей польської економіки, тому ситуація в сільському господарстві країни була й залишається надзвичайно важливим критерієм успіху польської політики євроінтеграції.

У Європейському регіоні Польща посідає помітне місце за виробництвом картоплі, жита, льону, молока, зерна, м'яса, цукрових буряків. Провідне місце в сільському господарстві належить рослинництву. Під зерновими культурами зайнято 56% від площі сільськогосподарських угідь, кормовими - 18%, картоплею - 16%, технічними, овочевими культурами - 5%. Тваринництво займає у сільськогосподарському виробництві 46% і спеціалізується на розведенні великої рогатої худоби та свиней. На північному сході та в Карпатах вирощують м'ясо-вовняні породи овець [6].

До вступу в ЄС сільгоспвиробництво Польщі не мало достатніх інвестицій і не забезпечувало задовільної рентабельності та доходу порівняно з іншими галузями польської еконо-

міки. Фінансовий стан більшості підприємств не давав можливості здійснювати інвестиції та стабільно розвиватися. Водночас сільське господарство країн Європейського Союзу отримувало велику (порівняно з польським) фінансову допомогу в рамках Єдиної сільськогосподарської політики (Common Agricultural Policy) ЄС. У виробників сільгосппродукції та її переробників це викликало серйозні побоювання, адже невирішеними залишалися багато питань: якими будуть економічні умови, які виробничі галузі стануть рентабельними, а які - збитковими, як зміниться розмір витрат на виробництво, зросте чи знизиться рентабельність сільгоспвиробництва. Скептики попереджали, що Польща стане донором ЄС, ціни значно зростуть, а польське фермерство буде знищено через надходження дешевших продуктів із Заходу. Навіть прихильники вступу до ЄС вважали, що перші роки членства будуть важкими.

Польща офіційно вступила до ЄС 1 травня 2004 р. Передавши до Брюсселя як внесок майже 1,3 млрд євро, Польща отримала допомогу, яка перевищує 2,5 млрд євро [1]. З цього моменту сільське господарство країни демонструвало переважно позитивну динаміку розвитку, що проявилася в зростанні обсягів виробництва аграрної продукції.

У 2004 р. зростання виробництва становило 7,5% порівняно з попереднім роком. Однак значущість такого зростання підвищилася за рахунок того, що в попередні два роки польський аграрний сектор переживав спад (у 2002 р. він становив 1,9%, у 2003 р. - 0,8%). У 2005 та 2006 р. обсяги сільськогосподарського виробництва в країні знизилися відповідно на 4,3 та 2,3% через погані погодні умови та спад виробництва в рослинництві. У 2007 р. зафіксовано суттєве зростання виробництва аграрної продукції - на 6,1%; причому обсяги виробництва зросли як у рослинництві (9,5%), так і в тваринництві (2,6%). У цілому за період з 2004 до 2007 р. обсяги виробництва у сільському господарстві країни збільшилися порівняно з 2003 р. на 8%, причому тваринництво продемонструвало дещо вищі темпи зростання порівняно з рослинницькою галуззю: 8,6 проти 6,3% [14, с. 38].

На відміну від Польщі тенденції сільськогосподарського виробництва в Україні впродовж останнього десятиріччя не набули нових якісних стимулів для зростання. Його динаміка через невжиття значущих заходів щодо модернізації, структурного реформування та вирішення фінансових проблем виробників була досить нестабільною та залежала виключно від природно-кліматичних чинників, що, у свою чергу, створювало високі ризики для сільськогосподарських виробників.

Україна має великі можливості виробництва сільськогосподарської продукції завдяки сприятливим природно-кліматичним умовам та потужному людському потенціалу. У сільськогосподарському обробітку перебуває 42844,8 тис. га, або 71% території країни, на рілля припадає 32473,4 тис. га (53,8% від загальної території) або 78% сільськогосподарських угідь (у Польщі рілля у структурі сільськогосподарських угідь становить 46,9%) [8].

За рівнем забезпеченості сільськогосподарськими угіддями (0,9 га на одного мешканця) Україна серед європейських країн поступається лише Республіці Білорусь (0,96 га на одну особу, а за забезпеченістю ріллею (0,7 га на одну особу) випереджає всі країни Європи. При цьому 73% ріллі України становлять найбільш родючі чорноземи та лучно-чорноземні ґрунти. Потенційна здатність вітчизняних земель до продовольчого забезпечення, за оцінками різних експертів, перебуває в межах від 150 до 500 млн осіб [10, с. 103].

Проте наявний потенціал виробництва сільськогосподарської продукції України використовується недостатньо. Так, якщо в 1990 р. площа сільськогосподарських угідь становила 42030 тис. га і було вироблено валової продукції сільського господарства на суму 145,9 млрд грн (у порівнянних цінах 2005 р.), то у 2009 р. при скороченні сільськогосподарських угідь на 433,6 тис. га (на 1,3%) виробництво валової продукції зменшилося на 43,8 млрд грн (на 30%) [8].

У результаті низької ефективності використання наявних угідь Україна в 2009 р. за показником урожайності поступилася Польщі у виробництві аналогічної продукції майже з усіх основних сільськогосподарських культур за винятком сої (див. таблицю) [8].

Урожайність основних культур у деяких країнах світу в 2009 р., ц/га

Країна	Пшениця	Ячмінь	Кукурудза	Соя	Соняшник	Цукрові буряки	Картопля
Польща	41,7	34,4	62,3	16,6	18,1	542,6	198,5
Україна	31,2	27,7	50,2	16,8	15,2	315	139,3

Як зазначає А.Мартин, "досвід Республіки Польща щодо регулювання земельних відносин у сільському господарстві доцільно врахувати у процесі завершення земельної реформи в Україні, адже європейська та світова практика нерідко вже має відповіді на ті запитання, які в Україні лише виникають. Зокрема, це проблеми регулювання розвиненого ринку земель сільськогосподарського призначення, консолідація парцельованих сільськогосподарських земель, розвиток сільськогосподарської інфраструктури" [4].

Як уже згадувалося, значні конкурентні переваги фермери Польщі та інших європейських країн мають за рахунок прямої фінансової підтримки товаровиробників у контексті Спільної сільськогосподарської політики Європейського Союзу. Державна підтримка полягає в застосуванні дотацій. Проте прямі платежі мають важливе значення для польських фермерів з невеликою площею сільськогосподарських угідь та з низькою доходністю і менш важливі для виробників, які досягли високих показників на більших за площею угіддях. Загальна сума здійснених платежів польським фермерам з фонду ЄС дорівнювала у 2004 р. 11 млрд злотих (в тому числі 5,74 млрд з бюджету Польщі), відповідно у 2005 - близько 16,5 млрд (у тому числі 8 млрд з бюджету Польщі), а у 2007 - 17,5 млрд злотих [7]. Рівень виплат польським фермерам у 2009 р. становив 90% від тих платежів, що здійснюються в ЄС-15 [3].

Робота над удосконаленням системи прямого субсидування польських фермерів триває з 2009 р. Відомо, що вона буде змінюватися. Їх розмір скоріш за все буде пов'язаний з площею господарства незалежно від виробництва та обробки землі у зв'язку з підвищенням вимог до виробників. Державні виплати здійснюються на 1 га землі або на голову худоби. Польські аграрії почали отримувати грошові виплати з першого року членства у розмірі 44,46 євро за 1 га сільськогосподарських угідь (2004 р.), у 2005 р. - 57,42, 2006 р. - 69,57 і 2007 р. - 78 євро/га. Однак ураховуючи доплати з державного бюджету, фонду розвитку села та сільської місцевості, а також спеціальні дотації на виробництво певних видів продукції (пшениці, кукурудзи, олійних культур, тютюну, хмелю, льону, коноплі, картоплі тощо), реальні дотації були більшими. Наприклад, у 2006 р. кожен польський аграрій, який мав земельний наділ понад 1 га, отримав у рамках безпосередніх виплат як мінімум 505 злотих за 1 га (126 євро). Ці дотації надійшли до 1,4 млн селян, тобто їх отримали 85% від загальної кількості тих, хто господарює на землі (інші мали ділянки, менші ніж 1 га). Крім того, частина аграріїв отримала додаткові дотації за обробку землі в складних умовах - від 179 до 264 злотих. Природно, що й загальна сума дотацій, які сплачувалися аграріям, постійно збільшувалася: у 2004 р. вона становила 3 млрд злотих, у 2005 - 6,8 млрд, у 2006 - 7,8 млрд, у 2007 - 8,7 млрд злотих. Водночас варто зазначити, що 40% від цих коштів отримали 6% селян - власники великих господарств [11, с. 174].

На нашу думку, орієнтація політики підтримки сільського господарства на середньостатистичні показники по галузі є помилковою, адже це спотворює реальну картину і спричиняє неефективний розподіл коштів. Для слабких господарств така підтримка не є суттєвою, а для сильних вона і непотрібна.

Водночас виплати здійснювалися з певним запізненням, яке, наприклад, у 2005 р. становило кілька місяців, але ці затримки виникали не з вини інституцій ЄС, а були пов'язані з низькою ефективністю роботи польського Агентства з реструктуризації та модернізації сільського господарства [11, с. 174].

Механізм виплати структурних рент для польських аграріїв почав діяти з 1 серпня 2004 р. На такі виплати мали право селяни, які досягли віку 55 років та продали або передали у спадок своє господарство в цілісному вигляді. Рента надавалася лише одному співвласнику господарства. Мінімальна сума ренти на 2005 р. становила 1180 злотих за місяць (274 євро), максимальна за певних обставин могла досягнути 2475 злотих (576 євро). 80% із цих коштів надав Європейський Союз із власного бюджету, 20% надійшло з державного бюджету Польщі [13].

Однак ситуація з виплатою структурної ренти виявилася більш складною, ніж передбачали євровичовники. ЄС виділив на ці цілі в 2004-2006 рр. 640 млн євро. Польські селяни у перший рік перебування країни в ЄС майже не претендували на отримання вищезгаданої ренти, але в 2005-2006 рр. ситуація кардинально змінилася: до кінця травня 2006 р. 46 тис. селян одержали вищезгадану ренту, що призвело до дефіциту фінансових ресурсів, і прийняття нових заявок було припинено до квітня 2007 р. Поновлення виплат за цією програмою відбулося

після перегляду умов надання ренти, здійсненого міністерством сільського господарства та розвитку села. Нові умови дещо скоротили розміри ренти та кількість її потенційних отримувачів.

У Польщі також існує програма розвитку сільських регіонів, що передбачає підтримку господарств, розміщених у несприятливих регіонах. Доплати для господарств, розміщених на територіях з несприятливими умовами господарювання, компенсують вищу собівартість виробництва їх сільгосппродукції. Такий механізм стимулювання запобігає відпливу робочої сили та втраті аграрної спеціалізації регіонів. На програму "Розвиток сільської місцевості" Європейський Союз виділив у 2004-2006 рр. 2,8 млрд євро, ще 700 млн євро на реалізацію програми надійшло з бюджету Польщі. На реалізацію заходів у рамках програми "Реструктуризація і модернізація тваринницького сектору та розвитку сільської місцевості" з бюджету ЄС було спрямовано 1,19 млрд євро, з державного бюджету країни - 0,59 млрд євро [11, с. 174]. Протягом 2011-2013 рр. Польща з фондів ЄС додатково отримує 633 млн євро як винагороду за вищі темпи економічного зростання порівняно з попередніми періодом (2007-2009 рр.).

Це лише деякі форми допомоги селу, що діють у Польщі після її вступу до ЄС. Але існує і багато інших, пов'язаних передусім із генеральним напрямом розвитку сільського господарства країни. Це і допомога в техніко-технологічному розвитку, в облаштуванні доріг для сільськогосподарського транспорту, в навчанні сільгоспвиробників та розвитку дорадчих служб [1].

Загалом метою політики Євросоюзу є зниження ціни на сільськогосподарську продукцію, що приведе до зниження цін на продукти харчування, витрат на робочу силу і підтримку галузі, а також до підвищення конкурентоспроможності європейського експорту. Цінова політика ЄС полягає у підтримці фермерських цін на такому рівні, за якого покриваються не лише витрати, а й здійснюється розширене відтворення. Головними критеріями, за якими Комісія ЄС регулює ціни, є мінімальні ціни, мінімальні ціни імпорту та рекомендовані ціни.

У Польщі інтервенційні закупівлі сезонних надлишків сільськогосподарської продукції та їх продаж у період нестачі на ринку проводить Агентство аграрного ринку (ринок м'яса, зерна, цукру, хмелю, переробки картоплі, молока). Воно здійснює закупівлю цих продуктів шляхом надання гарантованих кредитів (виплата 45% мінімальної ціни). В країнах ЄС, крім того, щорічно встановлюється межа виробництва певної продукції, тобто її квота. За обсяги виробленої продукції у певних межах та певної якості товаровиробники отримують так звані "закупівельні", або "гарантовані ціни". Це регулює обсяги товару на ринку і запобігає його перевиробництву шляхом зменшення або усунення допомоги при перевищенні квоти.

Польща отримала ліміти на виробництво цукру та молочної продукції. Система квотування виробництва молока передбачала поступове збільшення квот, щоб підготувати ринок до звільнення від будь-яких обмежень. Але в 2006 р. виробництво молока у Польщі перевищило узгоджені з ЄС річні квоти (8,964 млн т та 416 тис. т резерву) на 290 тис. т, через що фермери сплачували 0,39 злотого за кожен кілограм продукції, проданої понад установлені ліміти. Усього польські аграрії заплатили 64 млн євро штрафу [11, с. 175]. Ще з більшими проблемами стикнулися виробники цукрового буряку. Відповідно до реформування цукрової галузі Європейського Союзу, яке розраховане на 2006-2009 рр., Європейська комісія запропонувала скоротити квоти та імпортувати дешевий цукор з Бразилії, Австралії і Таїланду. Однак уже в березні 2011 р. спостерігалось зростання цін на цукор не тільки в Польщі, а і в інших країнах ЄС, що викликало ажіотаж серед населення. Люди почали масово скуповувати цукор. Сьогодні у ЄС дефіцит цукру становить близько 4 млн т, а у Польщі - 300 тис. Ще в 2005 р. ЄС виробляв 21 млн т щорічно при споживанні 17,5 млн т. Надлишок експортувався в треті країни. У результаті цієї реформи у 2010 р. у всьому ЄС було вироблено 13,5 млн т, при цьому виявилось, що цукор немає звідки імпортувати. Тростинні плантації постраждали від негоди. Разом з тим більша частина тростини йде на виробництво біопалива, наприклад у Бразилії. А отже, ця реформа негативно позначилася на європейському ринку цукру та на правах споживачів.

У Польщі зросли ціни і на молоко. Якщо 1 л молока жирністю 2% ще в липні 2011 р. коштував 40 євроцентів, то до вересня його вартість зросла на 10 центів, а нині молоко продають за 60 євроцентів за 1 л. Головною причиною цього є різке скорочення кількості сировини. Щоб зупинити подальше зростання цін на молоко, Польща звернулася до Єврокомісії з проханням скасувати квоти на вироблення молока державами ЄС.

Додатково Польща вимагає 15%-го збільшення обмеження ЄС на виробництво цукру і більш високої ціни на інтервенційну закупівлю зернових. Нинішня ціна інтервенційної закупівлі дуже низька і не покриває витрат виробництва, а підвищення ціни забезпечить запаси зернових на випадок цінових коливань на ринках, що було, наприклад, у 2010 р.

Усі ці події розгортаються на фоні розвитку експорту сільгосппродукції. Уперше за останні 10 років Польща стала потужним експортером продовольчих товарів до країн ЄС, профіцит у торгівлі сільгосптоварами сягнув 500 млн євро. Польські експортери отримали доступ до найвіддаленіших країн ЄС - таких, як Португалія, Кіпр, Ірландія. Це є результатом скасування мита й інших бар'єрів, які обмежували доступ до ринків ЄС. Членство в ЄС відкрило також і східні ринки для польських товарів. Прогрес було досягнуто насамперед завдяки доплатам до експорту та рівним умовам конкуренції з експортерами із інших країн ЄС [1].

Зростання дотаційних виплат та експорту аграрної продукції сприяло підвищенню закупівельних цін на польську агропродукцію та обсягів виробництва в сільськогосподарській галузі країни.

Проте прогнози, зроблені Європейською Комісією у 2003 р. щодо зростання реальних доходів польських селян, не справдилися: запланованого зростання у 2007 р. на 25% порівняно з 2003 р. не відбулося. Найбільше зросли доходи великих та середніх господарств, тоді як фінансовий стан дрібних господарств здебільшого погіршився. До категорії перших можна віднести 220-250 тис. господарств, які постачали на аграрний ринок 2/3 від усієї виробленої в країні агропромислової продукції. Водночас загальна кількість господарств площею понад 1 га у 2007 р. становили 1,801 млн. Як наслідок збільшилась частка господарств, які виробляли аграрну продукцію лише для власних потреб - з 52% у 2003 р. до 60% у 2006 р. Найбільш суттєво скоротилися доходи фермерів, які спеціалізувалися на вирощуванні пшениці та цукрових буряків, збільшилися - в аграріїв, які зробили ставку на виробництво м'ясо-молочної продукції [12, с. 164-166].

Поляризація в доходах фермерів сприяла укрупненню господарств, середній розмір сільськогосподарського наділу в країні збільшився з 2005 р. на 0,2 га та становив у 2007 р. 7,8 га. Причому абсолютна більшість господарств, як і раніше, належала громадянам Польщі, тобто прогнози євроскептиків на кшталт: "іноземці скуплять польські землі після приєднання країни до ЄС", не справдилися. Незважаючи на це вартість землі сільськогосподарського призначення за роки перебування Польщі в ЄС збільшилася майже вдвічі й становила в 2007 р. в середньому 12000 злотих за 1 га (3174 євро) [14, с. 35].

Підвищенню ефективності аграрної галузі Україні перешкоджає незавершеність реформування земельних відносин. Мораторій на купівлю-продаж земель сільськогосподарського призначення стримує формування і розвиток господарств на основі концентрації земельної власності в оптимальних розмірах у ефективних власників. Унаслідок цього в сільськогосподарському виробництві переважають дрібні особисті селянські господарства, які не мають можливостей застосування сучасної сільськогосподарської техніки та нових технологій.

Водночас низький рівень матеріально-технічного забезпечення аграрних підприємств, їх низька капіталоозброєність та капіталооснащеність уповільнюють оновлення їх матеріально-технічної бази і не сприяють нарощуванню виробництва конкурентоспроможної сільськогосподарської продукції, підвищенню ефективності аграрної галузі.

Українські аграрії перебувають у таких умовах, коли підвищується собівартість як вирощування, так і реалізації сільськогосподарської продукції через випереджальне порівняно з аграрними цінами зростання цін на паливно-мастильні матеріали, мінеральні та органічні добрива, сільгоспмашини, засоби захисту рослин тощо.

Майже 85% фермерів господарюють на земельних ділянках розміром до 100 га, тоді як ефективне ведення сільськогосподарської діяльності в ринкових умовах може забезпечити лише великотоварне виробництво. Основним джерелом інвестування галузі залишаються власні кошти підприємств і організацій, частка яких у сукупних інвестиціях в основний капітал сільського господарства протягом 2001-2009 рр. в середньому становила 55-65%. Частка кредитів фінансових установ перебувала в межах 5-18%, коштів державного та місцевого бюджетів - 4-8%, іноземних надходжень - 3-6%, інших інвесторів (якими є переважно великі агропромислові структури) - в межах 7-10% [9].

Низький рівень інвестування сільськогосподарської галузі спричинений великою кількістю збиткових підприємств та низьким рівнем норми прибутку сільськогосподарського виробництва порівняно з іншими секторами економіки, повільним оборотом виробничого капіталу, зумовленим великою різницею між часом виробництва і робочим періодом, незахищеністю прав інвесторів.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок. Аналізуючи специфіку інституціоналізації державного регулювання сфери продовольчого забезпечення в Республіці Польща, слід звернути увагу на те, що процес адаптації аграрного сектора цієї країни до умов господарювання об'єднаної Європи не був позбавлений труднощів. Польські селяни були змушені відмовитися від вирощування деяких культур та сплачувати штрафи за надвиробництво в аграрному секторі. Гострою стала проблема квотування цукру, що позначилося на польських споживачах. Посилилась поляризація в доходах між великими та середніми господарствами, з одного боку, та маленькими - з другого. Доходи останніх як мінімум не збільшилися. Однак загалом польське суспільство позитивно оцінило вплив євроінтеграційних процесів на розвиток сільського господарства країни. Приєднання до ЄС для Польщі передусім було пов'язано з фінансовими вигодами. Польща отримала допомогу в техніко-технологічному розвитку, облаштуванні доріг для сільськогосподарського транспорту, навчанні сільгоспвиробників та розвитку дорадчих служб. Позитивні результати мали інвестиції в переробні підприємства, завдяки яким виробництво на польських молочних заводах і м'ясопереробних підприємствах вже відповідає санітарним нормам Євросоюзу. Зростання цін на продовольство цієї галузі є свідченням конкурентоспроможності польських продуктів на європейському ринку, а також довіри споживача до їх якості. Завдяки скасуванню мита відбулися позитивні зміни в зовнішній торгівлі сільгосппродуктами.

Досвід Польщі наочно показує, що сільське господарство не може бути саморегулюючим сегментом економіки і потребує державного втручання. Обмеження регулівних функцій держави в аграрно-економічних відносинах України спричинило занепад агропромислового комплексу, який потребує підтримки шляхом надання прямих субвенцій, дотацій, кредитів. Слід забезпечити цільове спрямування коштів від продажу сільгосппродукції на розвиток аграрного сектору економіки, активізувати інвестиційну діяльність у сільськогосподарському виробництві, реформувати земельні відносини, оновити матеріально-технічну базу аграрних підприємств, а також покращити сільську інфраструктуру та підвищити рівень життя на селі.

Нині є можливість проаналізувати та спрогнозувати, які саме переваги може отримати Україна від вступу до ЄС. Отже, перед вченими постає завдання дослідити, що має зробити Україна, щоб стати привабливою для Євросоюзу.

Список використаних джерел

1. Бочаров С. Наслідки вступу Польщі до ЄС для сільського господарства країни (2004-2007 рр.) / С. Бочаров // Схід. - 2008. - № 6 (90).
2. Венгляжи К. Экономические последствия торговли сельхозтоварами в Польше после её вступления в ЕС / К. Венгляжи, М. Береза // Економіка АПК. - 2005. - № 2. - С. 126-132.
3. Гуцаленко О. Державне регулювання та підтримка сільського господарства Польщі / О. Гуцаленко // Матеріали інтерн.-конф., 6-7 трав. 2010 р. - Режим доступу : http://confitapv.at.ua/publ/konf_6_7_traven_2010/40_derzhavne_reguljuvannja_ta_pidtrimka_silskogo_gospodarstva_polshhi/1-1-0-44.
4. Коник О. Польський досвід регулювання ринкових земельних відносин / О. Коник, А. Мартин. - Режим доступу : http://zsu.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1981:2011-05-08-06-38-07&catid=62:2011-01-12-14-57-08&Itemid=87.
5. Лопатинський Ю. М. Трансформація аграрного сектора : інституціональні засади / Ю. М. Лопатинський. - Чернівці : Рута, 2006. - 344 с.
6. Польща. Бібліотека Грінчука. - Режим доступу : <http://www.grinchuk.lviv.ua/referat/1/269.html>.
7. Польща - твій діловий партнер / М-во економіки. Департамент міжнар. двостороннього співробітництва ; Ін-т кон'юнктури і цін зовнішньої торгівлі. - Варшава : [б. в.], 2005. - 181 с.

8. Ризики світової продовольчої кризи та виклики для України : матеріали засід. кругл. столу (Київ, 2 лют. 2011 р.) / Нац. ін-т стратег. дослідж. - Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua>.
9. Розвиток аграрного виробництва як передумова забезпечення продовольчої безпеки України : аналіт. доп. / Нац. ін-т стратег. дослідж. - Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua>.
10. Сучасна земельна політика України / А. Д. Юрченко, Л. Д. Греков, А. М. Мірошніченко, А. В. Кузьмін. - К. : Інтертехнологія, 2009. - 260 с.
11. *Doliwa-Klepcka Anna*. Czlonkowstwo Unii Europejskiej / Anna Doliwa-Klepcka. - [S. 1., s. n.]. - S. 174.
12. *Mały Rocznik Statystyczny Polski 2008* : [redaktor główny Halina Dmohowska]. - Warszawa : Zakład wydawnictw statystycznych, 2008. - S. 162-166.
13. Renty strukturalne 2007-2013. - Режим доступу : <http://www.doradcaprow.pl>.
14. Rolnictwo w 2007 r. - GUS, Departament Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej / kierujący Elzbieta Ziolkowska]. - S. 35-38. - Режим доступу : <http://www.stat.gov.pl>.